Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA ĪVA BOTA [*YVES BOT*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2017. gada 6. septembrī[1]

Lieta C-367/16

Kriminālprocess
pret
Dawid Piotrowski

(*Hof van beroep te Brussel* (Briseles Apelācijas tiesa, Beļģija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Pamatlēmums 2002/584/TI – Eiropas apcietināšanas orderis – Nodošanas procedūras starp dalībvalstīm – Eiropas apcietināšanas ordera obligātas neizpildes pamati – Nepilngadīgais – Kriminālatbildība – "Priekšrokas audzināšanai" princips – Bērna tiesības – Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 24. panta 2. punkts

1. Izskatāmais lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, ko iesniegusi *hof van beroep te Brussel* (Briseles Apelācijas tiesa, Beļģija), ir saistīts ar Eiropas apcietināšanas ordera, ko 2014. gada 17. jūlijā par *Dawid Piotrowski*, Beļģijā dzīvojošu Polijas valstspiederīgo, izdevušas Polijas iestādes, izpildi Beļģijā nolūkā izpildīt divus brīvības atņemšanas sodus.

2. Precīzāk, šajā lietā Tiesa pirmo reizi tiek aicināta interpretēt Padomes 2002. gada 13. jūnija Pamatlēmuma 2002/584/TI par Eiropas apcietināšanas orderi un par nodošanas procedūrām starp dalībvalstīm[2], kas grozīts ar Padomes 2009. gada 26. februāra Pamatlēmumu 2009/299/TI[3], (turpmāk tekstā – Pamatlēmums 2002/584") 3. panta 3. punktu. Šajā tiesību normā ir paredzēts Eiropas apcietināšanas ordera obligātas neizpildes pamats gadījumā, kad personai, par kuru šis orderis ir izsniegts, saskaņā ar izpildes dalībvalsts tiesībām, ņemot vērā tās vecumu, nevar iestāties kriminālatbildība par darbībām, kas ir minētā ordera pamatā.

3. Šajos secinājumos es izskaidrošu, kādēļ Pamatlēmuma 2002/584 3. panta 3. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šajā tiesību normā paredzētais Eiropas apcietināšanas ordera obligātas neizpildīšanas pamats nav piemērojams tikai tā iemesla dēļ vien, ka noziedzīgā nodarījuma izdarītājs, par kuru šis orderis ir izdots, ir nepilngadīgs.

4. Turpinājumā norādīšu iemeslus, kuru dēļ es uzskatu, ka šā pamatlēmuma 3. panta 3. punkts, aplūkojot to kopsakarā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas[4] 24. panta 2. punktu, ir jāinterpretē tādējādi, ka izpildes dalībvalsts var atteikt nepilngadīgā nodošanu, ja saskaņā ar šīs dalībvalsts tiesībām šim nepilngadīgajam, ņemot vērā viņa vecumu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī, nevar tikt

1 Oriģinālvaloda – franču.
2 OV 2002, L 190, 1. lpp.
3 OV 2009, L 81, 24. lpp.
4 Turpmāk tekstā – "Harta".

noteikts nekāds sods. Taču izpildes dalībvalstij nepilngadīgais ir jānodod ik reizi, kad, ņemot vērā vecumu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī, izsniegšanas dalībvalstī piespriestais sods pēc tā rakstura un apmēra atbilst sodam, kādu būtu varēts piespriest vai kāds ir piespriežams arī izpildes dalībvalstī.

5. Gadījumā, ja izpildes dalībvalsts atsakās nodot nepilngadīgo, tai tās pienākuma uzņemties šā nepilngadīgā aprūpi ietvaros ir jāsniedz audzinoša palīdzība.

I. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesības

6. Pamatlēmuma 2002/584 preambulas 5.–8. un 10. apsvērums ir formulēti šādi:

"(5) Eiropas Savienībai nospraustais mērķis kļūt par brīvības, drošības un tiesiskuma telpu liek atcelt izdošanu starp dalībvalstīm un to aizstāt ar nodošanas sistēmu starp tiesu iestādēm. Ieviešot jaunu, vienkāršotu sistēmu, saskaņā ar kuru notiesātas vai aizdomās turētas personas nodod sodu izpildei vai kriminālvajāšanai, būs iespējams izvairīties no sarežģītības un iespējamās kavēšanās, kas piemīt pastāvošajām izdošanas procedūrām. Tradicionālās sadarbības attiecības, kas līdz šim pārsvarā pastāvēja starp dalībvalstīm, ir jāaizvieto ar sistēmu, kura brīvības, drošības un tiesiskuma telpā paredz brīvu tiesu nolēmumu apriti krimināllietās un kas attiecas gan uz procesuālajiem, gan uz galīgajiem nolēmumiem.

(6) Eiropas apcietināšanas orderis, kuru paredz šis pamatlēmums, ir pirmais konkrētais pasākums, ar kuru krimināltiesību jomā īsteno savstarpējas atzīšanas principu, kuru Eiropadome raksturojusi kā tiesu iestāžu sadarbības "stūrakmeni".

(7) Tā kā, darbojoties vienpusēji, dalībvalstis nespēj pilnībā sasniegt mērķi aizvietot daudzpusējo izdošanas sistēmu, kuras pamatā ir 1957. gada 13. decembra Eiropas Konvencija par izdošanu, un šis mērķis tā apjoma un rezultātu dēļ ir vieglāk sasniedzams Savienības līmenī, tad Padome var noteikt pasākumus saskaņā ar subsidiaritātes principu, kā noteikts [LES 3. pantā] un [LES 5. pantā]. Saskaņā ar minētajā pantā noteikto proporcionalitātes principu šis pamatlēmums nepārsniedz to, kas ir vajadzīgs šā mērķa sasniegšanai.

(8) Nolēmumiem par Eiropas apcietināšanas ordera izpildi ir jābūt pakļautiem pietiekamai kontrolei, kas nozīmē, ka dalībvalsts tiesas iestādei, kurā pieprasītā persona ir apcietināta, būs jāpieņem lēmums par tās nodošanu.

[..]

(10) Eiropas apcietināšanas ordera mehānisma pamatā ir augsta dalībvalstu savstarpēja uzticība. [..]"

7. Saskaņā ar šā pamatlēmuma 1. pantu "Eiropas apcietināšanas ordera definīcija un pienākums to izpildīt":

"1. Eiropas apcietināšanas orderis ir tiesas nolēmums, ko izsniedz dalībvalsts, lai cita dalībvalsts apcietinātu un nodotu pieprasīto personu kriminālvajāšanas veikšanai vai lai izpildītu brīvības atņemšanas sodu, vai arī lai piemērotu ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli.

2. Dalībvalstis izpilda ikvienu Eiropas apcietināšanas orderi, pamatojoties uz savstarpējas atzīšanas principu un saskaņā ar šī pamatlēmuma noteikumiem.

3. Šis pamatlēmums [ne]groza pienākumu ievērot pamattiesības un tiesību pamatprincipus, kā tie minēti [LES 6. pantā].”

8. Minētā pamatlēmuma 3. pantā ir uzskaitīti Eiropas apcietināšanas ordera obligātās neizpildīšanas pamati. Tajā ir noteikts:

“Izpildes dalībvalsts tiesas iestāde (šeit turpmāk – “izpildes tiesas iestāde”) atsaka Eiropas apcietināšanas ordera izpildīšanu šādos gadījumos:

[..]

3. Ja personai, par kuru ir izsniegts Eiropas apcietināšanas orderis, ņemot vērā tās vecumu, nevar iestāties krimināltiesiskā atbildība par darbībām, kas ir apcietināšanas ordera pamatā, saskaņā ar izpildes dalībvalsts tiesībām.”

9. Saskaņā ar Pamatlēmuma 2002/584 15. pantu:

“1. Izpildes tiesu iestāde termiņos un saskaņā ar šajā pamatlēmumā noteiktajiem nosacījumiem pieņem lēmumu par to, vai persona ir jānodod.

2. Ja izpildes tiesu iestāde uzskata, ka informācija, ko paziņojusi izsniegšanas dalībvalsts, ir nepietiekama, lai ļautu pieņemt lēmumu par nodošanu, tā lūdz, lai steidzami piegādā vajadzīgo papildu informāciju, konkrēti to, kas attiecas uz 3. līdz 5. pantu un 8. pantu, un tā var noteikt termiņu tās saņemšanai, ņemot vērā to, ka ir vajadzīgs ievērot termiņus, kas noteikti 17. pantā.

3. Izsniegšanas tiesu iestāde var ikvienā brīdī pārsūtīt ikvienu papildu derīgu informāciju izpildes tiesu iestādei.”

B. Beļģijas tiesības

10. Pamatlēmuma 2002/584 3. panta 3. punkts Beļģijas tiesībās ir transponēts ar 2003. gada 19. decembra *wet betreffende het Europees aanhoudingsbevel* (Likums par Eiropas apcietināšanas orderi; turpmāk tekstā – “Likums par Eiropas apcietināšanas orderi”) [5] 4. panta 3. punktu. Šajā tiesību normā ir paredzēts, ka Eiropas apcietināšanas ordera izpildi atsaka, ja personu, par kuru šis orderis ir izdots, saskaņā ar Beļģijas tiesībām vēl nevar saukt pie krimināltiesiskās atbildības par minētā ordera pamatā esošajiem faktiem tās vecuma dēļ.

11. Šajā ziņā iesniedzējtiesa precizē, ka saskaņā ar Beļģijas tiesībām krimināltiesiskā atbildība iestājas no 18 gadu vecuma. Tomēr nepilngadīgu personu, kura ir vecāka par 16 gadiem, var saukt pie krimināltiesiskās atbildības, ja tā ir izdarījusi ceļu satiksmes pārkāpumus vai arī ja jaunatnes lietu tiesa ir nodevusi izskatīšanai tajā izskatāmo lietu par šo personu.

12. Saskaņā ar 1965. gada 8. aprīļa *wet betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade* (Likums par jauniešu aizsardzību, darbu ar nepilngadīgām personām, kuras izdarījušas nodarījumu, kas kvalificējams kā noziedzīgs nodarījums, un šāda nodarījuma radīto zaudējumu kompensāciju; turpmāk tekstā – “Jauniešu aizsardzības likums”) [6], tā redakcijas, kas bija

5 *Belgisch Staatsblad*, 2003. gada 22. decembris, 60075. lpp.

6 *Belgisch Staatsblad*, 1965. gada 15. aprīlis, 4014. lpp.

piemērojama pamatlietas faktu rašanās laikā, 36. panta 4. punktu *familie- en jeugdrechtbank* (Ģimenes un jaunatnes lietu tiesa, Beļģija) ir prokuratūras funkcijas attiecībā uz apsūdzētām personām par nodarījumiem, kas kvalificējami kā noziedzīgi nodarījumi, kas pastrādāti pirms pilnu 18 gadu sasniegšanas.

13. Šā likuma 57.*bis* panta 1. punktā ir norādīts, ka, ja persona, kuras lieta ir tikusi nodota *familie- en jeugdrechtbank* (Ģimenes un jaunatnes lietu tiesa), ņemot vērā par noziedzīgu nodarījumu kvalificējamu nodarījumu, šā nodarījuma izdarīšanas brīdī bija sasniegusi 16 gadu vecumu vai vairāk un ja *familie- en jeugdrechtbank* (Ģimenes un jaunatnes lietu tiesa) uzskata par nepiemērotu īstenot aizgādības, aizsardzības vai audzinošus pasākumus, šī tiesa ar motivētu lēmumu var nodot lietu prokuratūrai, lai atkarībā no izdarītā noziedzīgā nodarījuma veida kriminālprocesu veiktu vai nu īpaša *familie- en jeugdrechtbank* (Ģimenes un jaunatnes lietu tiesa) palāta, vai arī zvērināto tiesa.

14. Šajā tiesību normā ir paredzēts, ka *familie- en jeugdrechtbank* (Ģimenes un jaunatnes lietu tiesa) tomēr var nodot lietu tikai tad, ja izpildās vismaz viens no šādiem nosacījumiem, proti, ja konkrētajai personai jau ir noteikti viens vai vairāki pasākumi, kas minēti Jauniešu aizsardzības likuma 37. panta 2., 2.*bis* vai 2.*ter* punktā, vai ja tā jau ir iesniegusi kompensācijas piedāvājumu, kā norādīts šī likuma 37.*bis*–37.*quinquies* pantā, vai arī ja ir runa par nodarījumu, kas minēts Kriminālkodeksa 373., 375., 393.–397., 400., 401., 417.*ter*, 417.*quater* un 471.–475. pantā, vai mēģinājumu izdarīt šā kodeksa 393.–397. pantā minētu nodarījumu.

15. Jauniešu aizsardzības likuma 57.*bis* panta 1. punktā arī ir paredzēts, ka *familie- en jeugdrechtbank* (Ģimenes un jaunatnes lietu tiesa) pamatojumam ir jābūt saistītam ar konkrētās personas personību un vidi, kurā tā dzīvo, kā arī šīs personas brieduma pakāpi. Šo pantu var piemērot pat tad, ja sprieduma taisīšanas brīdī minētā persona jau ir sasniegusi 18 gadu vecumu. Šādā gadījumā šo personu pielīdzina nepilngadīgai personai.

16. Saskaņā ar šā likuma 57.*bis* panta 2. punktu *familie- en jeugdrechtbank* (Ģimenes un jaunatnes lietu tiesa) lietu nodot saskaņā ar šo pantu var tikai pēc tam, kad tā ir likusi veikt sociālo apstākļu un medicīniski psiholoģisko ekspertīzi. Šīs pēdējās minētās ekspertīzes mērķis ir novērtēt situāciju, ņemot vērā konkrētās personas personību, vidi, kurā tā dzīvo, kā arī tās brieduma pakāpi. Šajā nolūkā, izvērtējot personas personību, ciktāl tam ir nozīme lietā, ņem vērā tai inkriminēto nodarījumu veidu, biežumu un smagumu.

17. Zināmos apstākļos *familie- en jeugdrechtbank* (Ģimenes un jaunatnes lietu tiesa) var nodot lietu, neliekot veikt sociālo apstākļu izpēti un/vai bez tās rīcībā esoša medicīniski psiholoģiskās ekspertīzes slēdziena.

II. Pamatlietas fakti

18. 2014. gada 17. jūlijā *Sąd Okręgowy w Białymstoku* (Bjalistokas rajona tiesa, Polija) izdeva Eiropas apcietināšanas orderi attiecībā uz *D. Piotrowski*, Polijas valstspiederīgo, sakarā ar diviem galīgiem notiesājošiem spriedumiem.

19. Ar 2011. gada 15. septembra spriedumu šī tiesa bija notiesājusi *D. Piotrowski* ar brīvības atņemšanu uz sešiem mēnešiem par zādzību, konkrētāk, par velosipēda zādzību, un ar 2012. gada 10. septembra spriedumu – ar brīvības atņemšanu uz diviem gadiem un sešiem mēnešiem par nepatiesas informācijas sniegšanu par smagu noziegumu. Abu piespriesto sodu izciešana vēl vispār nav uzsākta.

20. Ar 2016. gada 6. jūnija lēmumu *onderzoekrechter van de Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel* (Briseles Pirmās instances holandiešu valodas tiesas izmeklētājtiesnesis, Beļģija) uzdeva apcietināt *D. Piotrowski*, lai izpildītu Eiropas apcietināšanas orderi un nodotu viņu Polijas iestādēm, pamatojoties uz 2012. gada 10. septembra notiesājošo spriedumu. Tikmēr šajā pašā lēmumā šis izmeklētājtiesnesis norādīja, ka Eiropas apcietināšanas orderi nevar izpildīt saistībā ar 2011. gada 15. septembrī piespriesto sodu, jo faktu rašanās laikā *D. Piotrowski* bija nepilngadīgs.

21. 2016. gada 7. jūnijā *procureur des Konings* (Karaliskais prokurors, Beļģija) pārsūdzēja šo lēmumu daļā par atteikumu izpildīt Eiropas apcietināšanas orderi attiecībā uz 2011. gada 15. septembra notiesājošo spriedumu. Tā paskaidro, ka nepilngadīgais, kuram ir vismaz 16 gadu, var būt Beļģijas iestāžu izdota Eiropas apcietināšanas ordera subjekts gadījumā, ja *familie- en jeugdrechtbank* (Ģimenes un jaunatnes lietu tiesa) ir nodevusi lietu saskaņā ar Jauniešu aizsardzības likumu. Šādā gadījumā šī pēdējā *in concreto* izvērtē nepilngadīgā situāciju, lai noskaidrotu, vai viņu var saukt pie krimināatbildības un vai pret viņu var uzsākt krimināvajāšanu.

22. Taču tā uzskata, ka gadījumā, kad ir runa par citas dalībvalsts iestāžu izdota Eiropas apcietināšanas ordera izpildīšanu, šādu *in concreto* izvērtējumu nav nepieciešams veikt un ka ir jāņem vērā vienīgi vecuma kritērijs, proti, ir jānoskaidro, vai faktu rašanās laikā bija sasniegts 16 gadu vecums. *Procureur des Konings* (Karaliskais prokurors) uzskata, ka no šā vecuma krimināatbildība faktiski ir iespējama, un nodošanas vai izdošanas tiesību ietvaros nav nozīmes tam, kādi papildu nosacījumi ir jāizpilda, lai uzsāktu krimināprocesu saskaņā ar Beļģijas tiesībām. Šajā ziņā *procureur des Konings* (Karaliskais prokurors) precizē, ka Beļģijas tiesām nav jurisdikcijas izlemt krimināllietu un tās arī nevar noteikt iestādei, kura izdevusi nodošanas vai izdošanas lūgumu, citus nosacījumus nekā šīs iestādes valsts tiesībās paredzētie.

23. Iesniedzējtiesa, *hof van beroep te Brussel* (Briseles Apelācijas tiesa), faktiski ir konfrontēta ar divām pretrunīgām judikatūrām par to, vai saistībā ar Eiropas apcietināšanas ordera izpildi 16 gadus vecu nepilngadīgo var vai nevar nodot.

24. Proti, ar 2013. gada 6. februāra spriedumu [7] *Hof van Cassatie* (Kasācijas tiesa, Beļģija) otrās palātas franču valodas nodaļa būtībā ir nospriedusi, ka, tā kā lietas nodošanas procedūra nav piemērojama attiecībā uz citas dalībvalsts iestāžu krimināvajāšanā esošu personu, šo procedūru nevar piemērot, izpildot Eiropas apcietināšanas orderi attiecībā uz nepilngadīgo. Tādējādi šā nepilngadīgā nodošanu nevar veikt.

25. Taču 2013. gada 11. jūnija spriedumā [8] *Hof van Cassatie* (Kasācijas tiesa), izskatot lietu pilnā sastāvā, būtībā ir secinājusi, ka Eiropas apcietināšanas ordera pamatā esošais savstarpējās atzīšanas princips paredz, ka izpildes dalībvalsts tiesa nevar izlemt krimināllietu. Tādējādi tas izslēdz jebkādu Beļģijas tiesu veiktu jautājuma priekšnovērtējumu par aizgādības, aizsardzības vai audzinošu pasākumu veikšanas vajadzību saistībā ar *familie- en jeugdrechtbank* (Ģimenes un jaunatnes lietu tiesa) lēmuma pieņemšanu par lietas nodošanu. Līdz ar to tādas personas nodošana, kura noziedzīgā nodarījuma – aplūkojamajā gadījumā bija runa par slepkavību – izdarīšanas brīdī bija vismaz 16 gadus veca, nav atkarīga no lēmuma par lietas nodošanu, un tātad šo personu var saukt pie krimināatbildības Likuma par Eiropas apcietināšanas orderi 4. panta 3. punkta izpratnē.

26. Saskārusies ar šo nenoteiktību judikatūrā, iesniedzējtiesa izlēma vērsties Tiesā.

7 Spriedums Nr. P.13.0172.F, pieejams šādā interneta vietnē: http://jure.juridat.just.fgov.be/pdfapp/download_blob?idpdf=F-20130206-3.

8 Spriedums Nr. P.13.0780.N, pieejams šādā interneta vietnē: http://jure.juridat.just.fgov.be/pdfapp/download_blob?idpdf=F-20130611-2.

III. Prejudiciālie jautājumi

27. Šauboties par to, kā ir jāinterpretē Pamatlēmums 2002/584, *hof van beroep te Brussel* (Briseles Apelācijas tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai Pamatlēmuma [2002/584] 3. panta 3. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka personu nodošana ir pieļaujama tikai tad, ja šīs personas saskaņā ar izpildes dalībvalsts tiesībām ir uzskatāmas par pilngadīgām, vai arī iepriekš minētais pants ļauj izpildes dalībvalstij nodot arī nepilngadīgas personas, kuras, pamatojoties uz valsts tiesību aktiem, no noteikta vecuma (un, vajadzības gadījumā, izpildot virkni nosacījumu) var tikt sauktas pie krimināltatbildības?

2) Gadījumā, ja nepilngadīgu personu nodošana saskaņā ar [šā] pamatlēmuma 3. panta 3. punktu nav aizliegta – vai šis noteikums ir jāinterpretē tādējādi, ka:

   a) (teorētiska) iespēja saskaņā ar valsts tiesībām sodīt nepilngadīgas personas, kuras sasniegušas noteiktu vecumu, kā kritērijs ir pietiekama, lai atļautu nodošanu (citiem vārdiem, veicot abstraktu pārbaudi, pamatojoties uz vecuma kritēriju, no kura persona ir krimināsodāma, neņemot vērā varbūtējus papildu nosacījumus), vai

   b) nedz savstarpējas atzīšanas princips, kas izriet no Pamatlēmuma [2002/584] 1. panta 2. punkta, nedz šā pamatlēmuma 3. panta 3. punkta formulējums neliedz izpildes dalībvalstij veikt konkrētu pārbaudi katrā individuālā gadījumā, kurā var tikt prasīts, lai nodošanas kontekstā attiecībā uz pieprasīto personu ir izpildīti tādi paši krimināltatbildības nosacījumi kā tie, kas ir spēkā attiecībā uz izpildes dalībvalsts valstspiederīgajiem, pamatojoties uz viņu vecumu nodarījumu izdarīšanas brīdī, inkriminētā noziedzīgā nodarījuma veidu un, iespējams, pamatojoties uz iepriekšēju sodāmību izsniegšanas dalībvalstī, kas bija par iemeslu izglītības pasākuma noteikšanai, pat ja izsniegšanas dalībvalstī šādi nosacījumi neeksistē?

3) Gadījumā, ja izpildes dalībvalsts drīkst veikt konkrētu pārbaudi, vai, lai novērstu nesodāmību, nav jānošķir nodošana krimināvajāšanas nolūkā un nodošana soda izpildes nolūkā?"

IV. Mana analīze

28. Vispirms jānorāda, ka, manuprāt, nav nekādu šaubu, ka Pamatlēmuma 2002/584 3. panta 3. punktā paredzētais Eiropas apcietināšanas ordera obligātas neizpildīšanas pamats nav piemērojams tikai tā iemesla dēļ vien, ka noziedzīgā nodarījuma izdarītājs, par kuru šis orderis ir izdots, ir nepilngadīgs.

29. Proti, no šā pamatlēmuma sagatavošanas darbiem izriet, ka Savienības likumdevējs tieši ir ņēmis vērā nepilngadīgo personu situācijas, likumdošanas procedūras laikā izdarot grozījumu, saskaņā ar kuru dalībvalsts ir tiesīga nenodot nepilngadīgo, par kuru izdots Eiropas apcietināšanas orderis, ja saskaņā ar izpildes dalībvalsts tiesībām viņa vecuma dēļ viņu nevar saukt pie krimināltatbildības. Precīzāk, šā grozījuma autors, Eiropas Parlaments, ir pamatojis šo grozījumu, norādot, ka "gadījumā, kad izpildes dalībvalstī meklētā persona tiek uzskatīta par *nepilngadīgu personu*, šai dalībvalstij ir jābūt iespējai atteikties izpildīt šo apcietināšanas orderi" [9].

30. Šis neizpildīšanas pamats, kas sākotnēji bija fakultatīvs, kļuva par vienu no obligātās neizpildīšanas pamatiem, kas šobrīd formulēts minētā pamatlēmuma 3. panta 3. punktā.

9 Skat. Eiropas Parlamenta 2001. gada 14. novembra ziņojumu par Komisijas priekšlikumu Padomes pamatlēmumam par cīņu pret terorismu (A5-0397/2001, 72. papildinājums), pieejams šādā interneta vietnē: http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A5-2001-0397+0+DOC+PDF+V0//FR (mans izcēlums).

31. Piebildīšu, ka vecumu saukšanai pie krimināatbildības nedrīkst sajaukt ar pilnas krimināatbildības vecumu, kas ir divi atšķirīgi jēdzieni. Nepilngadīgos var saukt pie krimināatbildības par noziedzīgiem nodarījumiem, kurus tie izdara. Pilnā krimināatbildība ir jēdziens, kas apzīmē vecumu, no kura persona ir pakļauta vispārējam krimināatbildības regulējumam.

32. Tātad ir acīmredzams, ka Savienības likumdevējs, šajā tiesību normā precizējot, ka izpildes dalībvalsts tiesu iestāde atsaka nodot izsniegšanas dalībvalsts iestādēm personu, kurai, "ņemot vērā tās vecumu, nevar iestāties krimināatbildība" par tās izdarītajiem nodarījumiem, ir domājis nevis personas, kuras vēl nav saucamas pie krimināatbildības vispārējā kārtībā, bet gan nepilngadīgās personas, kuras saskaņā ar izpildes dalībvalsts tiesību aktiem nevar tikt sauktas pie krimināatbildības.

33. Tādējādi es uzskatu, ka Pamatlēmuma 2002/584 3. panta 3. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šajā tiesību normā paredzētais Eiropas apcietināšanas ordera obligātas neizpildīšanas pamats nav piemērojams tikai tādēļ vien, ka noziedzīgā nodarījuma izdarītājs, par kuru šis orderis ir izdots, ir nepilngadīgs.

34. Tagad ir jānoskaidro, kā to būtībā arī vaicā iesniedzējtiesa, vai jēdziens "iestāties krimināatbildībai" šīs tiesību normas izpratnē nepilngadīgā nodošanas izsniegšanas dalībvalstij nolūkos atļauj izpildes dalībvalstij veikt šā nepilngadīgā situācijas izvērtējumu, lai noskaidrotu, vai ir izpildīti visi tās valsts tiesībās paredzētie nosacījumi, lai šo personu varētu saukt pie krimināatbildības.

35. Uzdotie prejudiciālie jautājumi ir saistīti ar nepilngadīgajiem piemērojamajām krimināltiesībām. Tātad uz tiem nevar atbildēt, neņemot vērā šo tiesību raksturīgās īpatnības, kurās, no vienas puses, ir izmantoti parastie krimināatbildības mehānismi, bet ar kurām, no otras puses, ir ieviesti noteikumi, kas pašos pamatos maina to darbību un pieeju.

36. Pirmkārt, attiecībā uz parastajiem krimināatbildības mehānisma noteikumiem ir jāatgādina, ka, lai atzītu kādas personas krimināatbildību par materiālu darbību, kas saskaņā ar tās izdarīšanas vietas likumiem ir atzīta par noziedzīgu nodarījumu, tās izdarītājam ir jāatbilst šādām pazīmēm:

– viņam ir bijis jāapzinās savu rīcību;

– viņam ir bijis jāzina, ka šī rīcība ir aizliegta, un

– viņam tomēr ir jābūt gribējušam to veikt.

37. Šīs pazīmes (apzināšanās, atšķiršana un griba) katrā atsevišķā gadījumā tiek izvērtētas konkrēti, un tas, ievērojot taisnīga procesa noteikumus, ir uzskatāms par izmeklēšanas, apsūdzības un tiesu iestāžu uzdevumu. Šeit ir runa par izsniegšanas dalībvalsts iestāžu uzdevumiem.

38. Otrkārt, attiecībā uz būtiskajām īpatnībām, kuras ieviestas ar nepilngadīgo tiesībām, ir jānorāda, kas tās pamatā veido.

39. Apskatot vispārējos krimināatbildības jēdzienu regulējošos noteikumus, ir viegli pamanīt, ka, jo nepilngadīgais ir jaunāks, jo grūtāka ir to piemērošana. Lai atrisinātu šīs grūtības, atsevišķām dalībvalstīm ir *in concreto* pieeja, kādu es to esmu aprakstījis šo secinājumu 36. un 37. punktā, bet citas ir ieviesušas sistēmu, kas izslēdz jebkādu krimināatbildību pirms likumā noteikta vecuma sasniegšanas.

40. Treškārt, attiecībā uz piemērojamo sodu šķiet, ka pastāv būtiska atšķirība no pilngadīgiem likumpārkāpējiem piemērojamā likuma, kas realitātē nozīmē dalījuma ieviešanu starp atbildību un sodīšanas iespēju. Tādējādi nepilngadīgu likumpārkāpēju var atzīt par atbildīgu, bet viņa vecuma dēļ likums aizliegs noteikt viņam sodu.

41. Šis risinājums, kas var šķist īpatnējs vai pat īpatnēji sarežģīts, faktiski ir viens no nepilngadīgo personu tiesību pamatā esošajiem principiem, proti, "priekšrokas audzināšanai" principa konkretizācija.

42. Šā principa rašanās iemesls ir saistīts ar šā krimināltiesību atzara vēsturisko attīstību, un šī attīstība paātrinājās tūlīt pēc Otrā pasaules kara, it īpaši tā saukto "sociālās aizsardzības" teoriju ietekmē, kas lika uzsvaru uz novēršanu, audzināšanu un integrēšanu.

43. Šodien nepilngadīgo personu krimināltiesību īpatnības ir uzsvērtas daudzskaitlīgajos starptautiskajos instrumentos, ar kuriem dalībvalstis sadarbojas vai kuriem tās ir pievienojušās. To vidū var minēt Konvenciju par bērna tiesībām [10], kā arī ANO minimālos standartnoteikumus nepilngadīgo tiesvedības pārvaldībai (Pekinas noteikumi) [11].

44. Kopš tā laika Savienība ir integrējusi šīs īpatnības un gādā par to, lai tās tiktu integrētas visās Savienības politikas jomās. Eiropas Savienības plānā par bērnu tiesībām [12] Komisija ir paskaidrojusi, ka "padarīt tiesu sistēmu Eiropā bērniem draudzīgāku ir viena no svarīgākajām darbībām saskaņā ar [šo] plānu" un precizējusi, ka "bērnu aizturēšana jāpiemēro kā galējais līdzeklis un uz īsāko atbilstīgo laiku" [13]. Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 11. maija Direktīvā (ES) 2016/800 par procesuālajām garantijām bērniem, kuri ir aizdomās turētie vai apsūdzētie kriminālprocesā [14] it īpaši ir uzsvērta šo nepilngadīgo personu krimināltiesību īpatnību vērā ņemšana Savienības tiesībās.

45. Šo pašu nepieciešamību ir uzsvērusi Eiropadome ziņojumā "Bērniem piemērota nepilngadīgo personu kriminālā justīcija: no retorikas pie realitātes" [15]. Šajā ziņojumā Eiropadome ir vēl precīzāka un tostarp aicina dalībvalstis par minimālo kriminālatbildības vecumu noteikt ne mazāk kā 14 gadus, definējot virkni risinājumu, kas ir piemēroti pašiem jaunākajiem likumpārkāpējiem, aizstājot tradicionālos kriminālprocesus, un gādāt par to, lai nepilngadīgo apcietināšana būtu galējais līdzeklis un tiktu piemērota uz pēc iespējas īsāku laika posmu, it īpaši pirmstiesas apcietinājuma un ieslodzīšanas pēc tiesas procesa vietā piemērojot tādus alternatīvus ar brīvības atņemšanu nesaistītus pasākumus un sodus kā brīdinājumi vai rājieni, audzinoši pasākumi, naudas sodi, uzraudzības noteikšana, izglītojošas programmas utt. Visos šajos ieteikumos būtībā ir pārņemti Konvencijas par bērna tiesībām [16] un Pekinas noteikumu noteikumi [17].

46. No iepriekš minētā izriet, ka nepilngadīgo personu krimināltiesību jomā sodam ir tikai papildinošs raksturs un ka noteicošajai ir jābūt audzināšanai. Šā iemesla dēļ mēdz runāt par "priekšroku audzināšanai".

47. Šī īpatnība ir tik izteikta, ka, manuprāt, tā ir saistāma ar pamattiesību jēdzienu. Tam es rodu apstiprinājumu Hartas 24. panta 2. punktā, kurā ir paredzēts, ka "visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātas iestādes, pirmkārt jāņem vērā bērna intereses".

48. Starp citu, tā ir šo interešu prioritāte, kas pamato un pieprasa, ka parastā krimināltiesību atbildes reakcijas shēma tiek mainīta, ievērojot to, ko prasa bērna interešu ņemšana vērā sakarā ar viņa vecumu un sasniedzamo mērķi, proti, rīkoties tādējādi, lai represīvās tieslietu sistēmas iesaistīšana ļautu maksimāli nodrošināt viņa integrāciju un audzināšanu.

10 ANO Ģenerālās Asamblejas konvencija, kas pieņemta ar 1989. gada 20. novembra Rezolūciju Nr. 44/25 un kas stājās spēkā 1990. gada 2. septembrī.

11 Pieņēmusi šī pati asambleja ar tās 1985. gada 29. novembra Rezolūciju Nr. 40/33.

12 Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai, COM(2011) 60, galīgā redakcija.

13 Skat. šā paziņojuma 6. un nākamās lpp.

14 OV 2016, L 132, 1. lpp.

15 2014. gada 19. maija ziņojums, dok. Nr. 13511.

16 Skat. šīs konvencijas 40. pantu.

17 Skat. it īpaši šo noteikumu 17. pantu.

49. Runājot par cilvēku, kura personība tā vecuma dēļ ir veidošanās procesā, šo prioritāro interešu ņemšana vērā, kas, starp citu, atbilst visas sabiedrības interesēm kopumā, pamato to, lai gan izmeklēšanas, gan iztiesāšanas procedūrās tiktu ievēroti īpaši pasākumi, un to, lai pieejamo reakciju loks būtu ļoti plašs, līdz pat tam, ka audzinošu pasākumu varētu noteikt kā krimināsodu, ja tas ir paredzēts likumā.

50. Proti, ar likumu to var aizliegt, nosakot, ka līdz zināma vecuma sasniegšanai pats krimināsoda jēdziens ir nepiemērots un ka pasākumu, kas veicams attiecībā pret jauno nepilngadīgo, drīkst izvēlēties vienīgi audzinošos nolūkos, nejaucot kopā sodīšanu un audzināšanu, kas riskētu izkropļot tā nozīmi, apdraudēt nepilngadīgā līdzdarbošanos šajā pasākumā un līdz ar to arī tā efektivitāti.

51. Ņemot vērā manis iepriekš atgādinātos principus, manuprāt, ir jāatzīst, ka ikviena sistēma, kuras ietvaros nav paredzēta nekāda diferenciācija starp pilngadīgam likumpārkāpējam un nepilngadīgam likumpārkāpējam piemērojamiem sodiem, faktiski pārkāpj minētā nepilngadīgā pamattiesības, jo tādējādi sodu individualizācija – nepieciešams nosacījums "priekšrokas audzināšanai" principa darbībai – tiek padarīta neiespējama, ciktāl tiesas novērtējuma brīvību šeit paralizē pats likums.

52. Faktiski salīdzinošo tiesību izpēte atklāj, ka vismaz Savienības dalībvalstu tiesībās šīs pēdējās ir izveidojušas sistēmu, kas tiesai ļauj nodrošināt šo individualizāciju ar divām papildinošām pieejām. Pirmkārt, ar sodu, kurus tiesa var piemērot, dažādošanu, un, otrkārt, paredzot, ka sodus, kas līdzinās parastajiem brīvības atņemšanas sodiem vai naudas sodiem, iespējams piemērot tikai pēc zināmas vecuma grupas sasniegšanas.

53. Kamēr nav sasniegts zināms vecums, nevar tikt piespriests nekāds sods. Par noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti vecuma grupā, kas augstāka nekā šis vecums, piespriestais sods var izpausties tikai kā audzinoši pasākumi. Nākamajā vecuma grupā parasti sastopamie sodi – taču tie tiek uzskatīti par papildsodiem –, ņemot vērā "priekšrokas audzināšanai" principu, jebkurā gadījumā tiks imperatīvi samazināti un to piemērošanas princips katrā atsevišķā gadījumā tiks speciāli pamatots. Tādējādi pilnai krimināatbildībai nepilngadīgais likumpārkāpējs tuvojas pa secīgām pakāpēm, kas atbilst secīgām vecuma grupām.

54. Šīs pieejas ietvaros mēs tātad atrodamies jomā, kurā atsauce uz vecumu kļūst saskaņota visās dalībvalstīs. No vienas puses, tā ikvienai dalībvalstij atstāj brīvību izvēlēties veidu, kādā tā plāno noteikt nepilngadīgo personu krimināatbildību, bet arī uzliek par pienākumu atzīt to veidu, kādu ir izvēlējušās citas dalībvalstis, un turklāt, atsaucoties uz paredzamo vai piespriesto sodu, šī pieeja ļauj noteikt objektīvu atbilstības kritēriju, kas izšķirs nodošanas atteikumu vai akceptēšanu.

55. No tā izriet, ka Pamatlēmuma 2002/584 3. panta 3. punkts ir jāinterpretē tieši šajā aspektā. Tajā ietvertā norāde uz vecumu skar vecumu, sākot ar kuru nepilngadīgam pārkāpuma izdarītājam var piemērot sodu. Proti, nevajadzētu pieļaut, ka atsevišķas dalībvalstis, pamatojoties uz to, ka to valsts tiesībās ir izvēlēta nepilngadīgo krimināatbildības izvērtējuma tehnika katrā atsevišķā gadījumā, *in concreto* izpētot, vai vienlaikus ir izpildījušies trīs šo secinājumu 36. un 37. punktā norādītie kritēriji, var pārņemt šo analīzi izpildes dalībvalsts statusā. Tas faktiski novestu pie ļoti prasīgas izraidīšanas sistēmas atjaunošanas, kuras ietvaros būtu nepieciešams, lai izpildes dalībvalsts liktu tai nosūtīt visus krimināprocesa vai krimināllietas materiālus un lai tā pārbaudītu, ka tie visos aspektos atbilst tās pašas valsts procedūras aspektiem.

56. Tāda situācija būtu nesaderīga ar savstarpējās atzīšanas principu. Šis princips uzliek izpildes dalībvalstij pienākumu akceptēt izsniegšanas dalībvalsts veikto analīzi par vainojamību – iespējamo kriminālprocesa gadījumā vai pierādīto notiesājoša sprieduma gadījumā izsniegšanas dalībvalstī. Taču šis pamatlēmums ir balstīts uz savstarpējās atzīšanas principu [18]. Tātad to nevar interpretēt tādā veidā, kas novestu pie šī principa noliegšanas.

57. Savukārt būtiskais joprojām paliek noskaidrot, vai nepilngadīgās personas vecuma dēļ tai var piemērot sodu. Šis pamatjautājums ir uzdots minētā pamatlēmuma 3. panta 3. punktā, kas noraidošas atbildes gadījumā paredz automātisku nodošanas atteikumu. Šī tiesību norma nodrošina to, ka visas dalībvalstis absolūti ievēro vienu no nepilngadīgo personu tiesību pamata koncepcijām. Tādējādi tā ievēro cita starpā no Hartas 24. panta 2. punkta izrietošās pamattiesības.

58. Pilnības labad jāpiebilst, ka nepilngadīgo personu tiesību raksturs, kas to pamatos ir vērsts uz priekšroku audzināšanai, nozīmē, ka lēmums atteikt nodošanu, pamatojoties uz Pamatlēmuma 2002/584 3. panta 3. punktu, nedrīkst novest pie nepilngadīgā vienkāršas "atstāšanas pašplūsmā". No tā, ievērojot nepilngadīgā interešu prioritāti, savukārt izriet pienākums rūpēties par to citā veidā, proti, ar audzināšanas palīdzību. Šī pēdējā ir nepilngadīgā aprūpes un aizsardzības uzņemšanās veids viņa prioritārajās interesēs ikreiz, kad ir apdraudēta viņa veselība, viņa drošība un viņa tikumība.

59. Taču šajā gadījumā, lai gan pastāv jautājums par nodošanu, tas tā ir tāpēc, ka ir runa par izsniegšanas dalībvalstī veiktu noziedzīgu nodarījumu – nodarījumu, krimināltiesībās neesamība par kuru, lai kāda būtu šī apzīmējuma definīcija, nepadara to par nebijušu. Tādējādi nevar uzskatīt, ka aizliegtas darbības pastrādāšana, kurai ir zināms smagums, tiek uzskatīta par normālu, jo tā atbilst kritērijiem, kas ļauj izdot Eiropas apcietināšanas orderi. Tātad tas tieši ir aprūpes uzņemšanās pienākums, kas gulstas uz izpildes dalībvalsti arī šajā ziņā, sakarā ar bērna pamattiesībām. Tostarp jāatgādina, ka ir runa par nodošanas atteikumu tādēļ, ka nepilngadīgais ir pārāk jauns, lai izciestu sodu izpildes dalībvalstī, pat ja tas būtu audzinošs pasākums. Tātad šīs valsts pienākums uzņemties aprūpi tamdēļ ir vēl jo aktuālāks.

60. Šī interpretācija, kas ir vērsta uz nepilngadīgo personu tiesību dažādo aspektu savstarpējo papildinātību, man šķiet tāda, kas respektē nepilngadīgo personu tiesību specifiskos pamatnoteikumus, kuri pirmām kārtām pauž būtisko solidaritāti starp paaudzēm un tautām. Es tiešām uzskatu, ka to noteikumu darbība, kas ļauj būvēt brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, ir jāinterpretē nevis veidā, kas nonāk pretrunā šim ideālam, bet, gluži pretēji, veidā, kas to atbalsta.

61. Runājot par aplūkojamo gadījumu, nodošanas lūgums attiecas uz nepilngadīgo, attiecībā uz kuru Beļģijas tiesības neizslēdz soda noteikšanu. Tomēr tādā gadījumā ir nepieciešams, lai izpildes dalībvalsts iestādes veiktu nepilngadīgā personības, viņa priekšvēstures un viņa apzināšanās vai neapzināšanās izvērtējumu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī. Taču šie jautājumi, tostarp jautājums par to, kādu sodu nepilngadīgajam var piemērot, ņemot vērā viņa personību un vecumu, ir aktuāli arī izsniegšanas dalībvalstī. Tātad atbilde uz minētajiem jautājumiem ietilpst izvērtējumā, kas ir vienīgi šīs valsts kompetencē. Ja šāds risinājums tiktu noraidīts, tas citā aspektā novestu pie savstarpējās uzticības principa noraidīšanas.

18 Skat. spriedumu, 2017. gada 29. jūnijs, *Popławski* (C-579/15, EU:C:2017:503, 19. punkts un tajā minētā judikatūra).

62. Līdz ar to visu iepriekš norādīto iemeslu dēļ es uzskatu, ka Pamatlēmuma 2002/584 3. panta 3. punkts kopsakarā ar Hartas 24. panta 2. punktu ir jāinterpretē tādējādi, ka izpildes dalībvalsts var atteikt nepilngadīgā nodošanu gadījumā, kad šim pēdējam, ņemot vērā viņa vecumu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī, saskaņā ar šīs valsts tiesībām nevar piemērot nekādu sodu. Tomēr izpildes dalībvalstij nepilngadīgais ir jānodod vienmēr, kad, ņemot vērā viņa vecumu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī, izsniegšanas dalībvalstī piespriestais sods pēc tā rakstura un apjoma atbilst sodam, kāds varētu būt ticis piespriests vai ir piespriežams arī izpildes dalībvalstī.

63. Gadījumā, ja izpildes dalībvalsts atsakās nodot nepilngadīgo, tai tās pienākuma uzņemties šā nepilngadīgā aprūpi ietvaros ir jāsniedz audzinoša palīdzība.

V. Secinājumi

64. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, es ierosinu Tiesai uz *hof van beroep te Brussel* (Briseles Apelācijas tiesa, Beļģija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Padomes 2002. gada 13. jūnija Pamatlēmuma 2002/584/TI par Eiropas apcietināšanas orderi un par nodošanas procedūrām starp dalībvalstīm, kas grozīts ar 2009. gada 26. februāra Pamatlēmumu 2009/299/TI, 3. panta 3. punkts kopsakarā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 24. panta 2. punktu ir jāinterpretē tādējādi, ka:

   – šajā tiesību normā paredzētais Eiropas apcietināšanas ordera obligātas neizpildīšanas pamats nav piemērojams tikai tādēļ vien, ka noziedzīgā nodarījuma izdarītājs, par kuru šis orderis ir izdots, ir nepilngadīgs;

   – izpildes dalībvalsts var atteikt nepilngadīgā nodošanu gadījumā, kad šim pēdējam, ņemot vērā viņa vecumu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī, saskaņā ar šīs valsts tiesībām nevar piemērot nekādu sodu, un

   – tomēr izpildes dalībvalstij nepilngadīgais ir jānodod vienmēr, kad, ņemot vērā viņa vecumu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī, izsniegšanas dalībvalstī piespriestais sods pēc tā rakstura un apjoma atbilst sodam, kāds varētu būt ticis piespriests vai ir piespriežams arī izpildes dalībvalstī;

2) gadījumā, ja izpildes dalībvalsts atsakās nodot nepilngadīgo, tai tās pienākuma uzņemties šā nepilngadīgā aprūpi ietvaros ir jāsniedz audzinoša palīdzība.